

67-72-77/2

20.06.17р.

До спеціалізованої вченої ради
Д 35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Колич Ольги Іванівни
на тему: «Філософсько-правова концепція
української полемічної літератури»,
подане на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.12 – філософія права

Актуальність теми дисертації. Дисертація О.І. Колич присвячена проблематиці державотворення та право творення, що є актуальною для суспільства на усіх етапах його розвитку. На розвиток і функціонування держави і права впливає спектр культурних, геофізичних, ментальних, соціальних, релігійних, історичних, економічних, ідеологічних та інших чинників, знехтувати якими неможливо, адже упущення бодай одного з них може призвести до суспільного колапсу. Саме тому, всебічний аналіз усіх зазначених аспектів необхідний для оптимізації процесів державотворення та вимагає дослідження філософсько-правої думки в Україні в історичній ретроспективі.

Автор вірно акцентує увагу на тому, що осмислення філософсько-правових ідей у період XVI–XVII ст. набуває особливої актуальності саме через те, що тогочасні концепції визнавалися складовими елементами тієї ідеології, яка підвела український народ до національно-визвольної боротьби й утворення власної держави на демократичних засадах.

Враховуючи викладене, варто відзначити, що дослідження філософсько-правової концепції української полемічної літератури відповідає потребам сучасної юридичної науки і є корисним для розвитку української державності, науки і культури.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена, насамперед тим, що дисертант використала значну кількість наукової літератури з аналізованих питань, яка видана в Україні та за її межами (195 джерел). Звичайно, окремі аспекти полемічної літератури досліджуються рядом вчених, але комплексне дослідження філософсько-правової концепції полемічної літератури представлено вперше.

Дисертаційне дослідження відзначається раціональною змістовою структурою. Задекларовані проблемні питання, дозволяють всебічно розкрити обрану тему наукового пошуку, через предмет дослідження. Структура роботи зумовлена поставленою у ній метою.

Як позитивний момент, варто відзначити те, що основні результати дослідження філософсько-правових ідей у полемічному письменстві пройшли ґрунтовну апробацію на наукових та науково-практичних конференціях.

Проведене О. І. Колич дослідження філософсько-правових ідей у полемічній літературі містить нові науково-обґрунтовані результати, які розв'язують наукові завдання згідно теми дослідження.

Автор вдало обрала методологічний інструментарій дослідження, виходячи з поставлених у роботі мети і задач, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Під час дослідження використано низку загальнонаукових та спеціальнонаукових методів пізнання, за допомогою яких здійснено всебічний та об'єктивний аналіз його предмета.

У своїй роботі автор продемонструвала високий теоретичний рівень викладення матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати свою точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих О. І. Колич в процесі наукового дослідження, забезпечена використанням належної джерельної бази, а також, правильним поєднанням методів наукового пошуку. Усе це забезпечило обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що представлена робота дійсно є першим комплексним дослідженням філософсько-правових ідей у полемічному письменстві.

В результаті проведеного дослідження автором сформульовано та обґрунтовано висновки та положення, які є новими для філософії права, або наділені істотними ознаками новизни, і виносяться на захист.

Повною мірою схвалюємо позицію автора щодо філософсько-правового обґрунтування методологічних концептів праворозуміння в полемічних творах та виокремлення їх основних детермінант, а також схематизації їх взаємозв'язків (с.12–13).

Дисертанткою вперше застосовано філософсько-правовий підхід для визначення змісту понять «демократія» і «патріотизм» у полемічних трактатах, а також виявлено комплекс філософсько-правових ідей, які стали похідними від проблематики патріотизму і демократії (с.147–164).

Новою є пропозиція автора класифікувати основні філософсько-правові концепти в Україні в XVI–XVII ст. та сформованих на їх основі

правотворчих і державотворчих ідей, визначальних принципів і засад (с. 115).

Набули подальшого розвитку дослідження філософсько-правового підходу представників братського руху до проблем державотворення і правотворення, серед яких: вирішення проблем правової антропології, соціального устрою, правової рівності людей, права на релігійну та світську комунікацію рідною мовою, значення освіти для розвитку держави, обґрунтування теорії природного права, ідей гуманізму, співвідношення Божественного та світського закону. Автором також розвинуто підходи до визначення філософсько-правових ідей полемістів Острозької та Києво-Могилянської академії.

Отже, положення, результати та висновки, заявлені дисертантом як такі, що містять наукову новизну, достатньо точно відзначені у вступі до роботи, авторефераті дисертації, викладені в розділах основної частини дисертації.

Дисертація О. І. Колич містить значну кількість наукових положень та висновків щодо філософсько-правових ідей у полемічному письменстві, які вперше пропонуються у вітчизняній філософії права, а також, є результатами розвитку попередніх досліджень відповідної проблеми.

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом і друківаними працями автора дозволяє стверджувати, що результати дослідження відзначаються науковою новизною, яка представлена раніше не захищеними у філософсько-правовій науці положеннями, що виводять на якісно новий рівень пізнання проблему філософсько-правових ідей у полемічній літературі.

Значущість результатів дослідження для науки і практики. Теоретична і практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки, узагальнення та пропозиції

можуть бути використані у правозастосовній діяльності для узгодження практики застосування нормативно-правових актів із історично обумовленими на території України правовими і загальнолюдськими цінностями.

Висновки та пропозиції отримані в дослідженні можуть бути використані для подальших наукових досліджень цієї проблематики, а також у навчальному процесі.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях О. І. Колич. Результати дисертації належно апробовані. Основні положення дослідження відображено у двадцяти шести друкованих наукових працях, з яких одна стаття опублікована у науковому періодичному виданні іншої держави, дев'ять статей у наукових фахових виданнях України, чотири з яких включені до міжнародних наукометричних баз, одна стаття, що додатково відображає результати дисертаційного дослідження та п'ятнадцять тез доповідей, оприлюднених на конференціях.

Автореферат дисертації ідентичний за змістом основним положенням дисертації.

Загалом, позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на **окремі дискусійні положення, неточності та упущення**, які потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту.

1. Нечіткою видається позиція автора щодо розходження полемістами у поглядах на форму державного правління. Так, дисертант зазначає, що «частина діячів підтримувала ідеї демократії, інші ж вважали ідеальним варіантом освічену монархію» (с. 116). Варто було б розмежувати та перелічити полемістів, в контексті того, які з них були прихильниками демократії, а які – освіченої монархії, а також

висвітлити причини такого розходження у думках українських науковців, зокрема, істориків, філософів та філософів права.

2. Під час аналізу наукознавчих проблем дослідження філософсько-правових ідей у полемічній течії, автор констатує, що «тривалий час, особливо в радянський період, наукові праці про полемічну літературу мали здебільшого ідеологічний, політично обумовлений характер» (ст. 21), проте, відсутня чітка аргументація та обґрунтування такої позиції, а також, варто конкретизувати перелік дослідників, для праць котрих характерним був вплив радянської ідеології

3. У підрозділі 2.2 «Острозька академія як джерело канонічно-правової полеміки» автор аналізує загальновідомі твори М. Смотрицького «Тренос» та «Апологію», однак оминає своєю увагою «Антиграфи». А про «Антиграфи» існує ґрунтовна розвідка проф. К. Студницького, в якій вчений розгорнуто порівнював ідейно-теологічні позиції автора «Антиграфів» з позиціями І. Потія у «Герезії» та «Гармонії». На нашу думку, робота виграла би ще більше, якби у ній була досліджена праця К. Студницького, яка не втратила значення й до наших днів.

4. У підрозділі 3.2 «Ідеї національного визволення та соціальної рівності у філософсько-правових поглядах полемістів» автор вірно, але дещо поверхнево зазначає, що «У XVI–XVII ст. в Європі домінували політико-правові теорії про підконтрольність держави і державної влади Богові» (с. 129). Робота виграла б, якщо б дисертантка приділила певну увагу основним концепціям європейської філософсько-правової думки стосовно розуміння даної проблематики.

5. У підрозділі 3.3 «Демократична і патріотична спрямованість у філософсько-правових поглядах українських полемістів» дисертанткою проаналізовано ряд наукових підходів до розуміння

демократії такими теоретиками, як Л. Даймонд, Н. Крестовська, П. Рабінович, Ю. Римаренко, О. Скакун. Авторіві необхідно було б приділити дещо більше уваги аналізу саме філософсько-правового розуміння демократії, а не лише загальнотеоретичного. Щобільше, автор використала праці низки авторів, котрі здійснюють філософсько-правове тлумачення демократії, та акцентувала увагу на інших важливих умовиводах зазначених науковців.

Загалом, висловлені критичні зауваження істотно не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження, оскільки більшість із них є дискусійними або можуть бути предметом дискусії під час прилюдного захисту дисертації.

Представлена робота характеризується необхідними для такого дослідження компонентами: критичний аналіз попередніх досліджень полемічного письменства, органічне поєднання різних методів пізнання, звернення до досягнень інших галузей знань та даних суспільних наук.

Наведене дозволяє визнати дисертаційне дослідження О. І. Колич на тему: «Філософсько-правова концепція української полемічної літератури» самостійною, завершеною науково-дослідною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе завдання для науки філософії права.

Дисертаційне дослідження за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях, за оформленням, відповідає вимогам пунктів 9, 11 і 12 Порядку присудження наукових ступенів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор – Колич Ольга Іванівна, за підсумками

публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук,
доцент, заступник декана
історичного факультету
з виховної роботи
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені І.Я. Франка

С. Д. Копельців-Левицька

